

“ሳላ አደይ አስራሐ ዝሃበትኒ ንእሽቶ ክራር'የ ንሞያ ስነ-ጥበብ ክኣትዎ ክኢለ”

ገዲም ስነ-ጥበብኛ መምህር አስረስ ተሰማ

አብ ታሪኽ ስነ-ጥበብ ሃገርና ካብ ኣእምሮ ነፍሲ-ወከፍ ዜጋ ዘይሃስስ ዝኸሪ ዝገደፉ ብርክት ዝበሉ ግጥምታትን ዜማታትን ኣፍርዮም እዮም። ዝበዝሕ ደርፍታት ናይ ትበርህ ተስፋ-ህንይ ባዕሎም እዮም ሰሪሖም። መ/ም አስረስ ተሰማ ይብሃሉ። ብ1934 ተወለዶም። ናይ መባእታን ማእከላይን ደረጃ ትምህርቶም ኣብ ቤ/ት ዓዲ ወግሪ መንደፊራ፣ ናይ 2ይ ደረጃ ትምህርቶም ክኣ ኣብ ቤ/ት ኣስኳላ ሺቶርዮ ዛዚሞም። ንኣበርክቶኦምን ሞያኦምን ኣመልኪትና ምስኦም ዝገበርናዮ ዕላል ቀዳማይ ክፋሉ ይስዕብ፣ ንኣበርክቶኦምን ሞያኦምን ኣመልኪትና ምስኦም ዝገበርናዮ ዕላል ቀዳማይ ክፋሉ ይስዕብ።

ሕቶ፣- ሕራይ መ/ም አስረስ፣ ቅድሚኒ ናብ ሞያ ስነ-ጥበብ ምእታውና፣ ብዛዕባቲ ንብርክት ዝበለ ዓመታት ዝሰራሕኩምሉ ሞያ ምምህርና ገለ ክትብሉና...

• ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርተይ ምስ ወዳእኩ፣ ኣብ ቤ/ት ምድላው መምህራን (ቲ.ቲ.ሲ) ንኸልተ ዓመታት ናይ ምምህርና ኮርስ ወሲደ። ክገርመካ ትምህርተይ ድሕሪ ምዝዛመይ ኣብታ ዝተመሃርኩላ ቤት ትምህርተይ ዓዲ ወግሪ ከም ወግዓዊ መምህር ኮይነ ተመዲበ። ድሕሪኡ ናብ ማእከላይ ደረጃ ቤ/ት ቅዱስ ጊዮርጊስ (ሳንጆርጆ) ተቐይረ። ክሳብ 1960 ድማ ኣብ ሞያ ምምህርና እየ ነይረ። ድሕሪኡ ድማ ብጠለብ ክፍሊ ትምህርቲ ኤርትራ፣ ናብ ኣስመራ ናብ ናይ ኤርትራ ቤ/ጽ ክፍሊ ትምህርቲ ተመዲበ።

ሕቶ፣- ንሞያ ስነ-ጥበብ ብኸመይ ኢኹም ኣትኹም?

• ቅድሚኒ ናብ ሞያ ምምህርና ምእታውይ፣ 2ይ ክፍሊ እናተመሃርኩ ኣብ ግዜ ጸወታ ኩዕሶ እናተጸወትኩ ጸጋመይቲ ምሕኩልተይ ስለ ዝሞለቐት ትምህርተይ ንዝተወሰነ ግዜ ከቋርጸ

ተገዲደ። ብሰንኪ ዘጋጠመኒ መጉዳእቲ ወለደይ ናብ ሕክምና ክወስዱኒ እናበሉ፣ ብቤተሰብን መቐርብን ተቃውሞ መጸእዎም።

ሕቶ፣- እንታይ ዝብል?

• እዋእ! "ኣይትውሰድዎ" ዝብል ግዲ። እቲ ምኽንያት ካብ ፍርሓትን ምጥርጣርን ዝነቐለ'ዩ። ኣብቲ እዋንቲ ዋላኳ ጥልያን ተሳቢሮም እንግሊዝ እንተ ኣተዉ ኢጣልያውያን ኣካይምሲ ነይሮምዮም። መበገሲ ናይቲ ስግኣት "ጥልያን ተሳቢሮም ስለ ዝወጹ፣ እቶም ኢጣልያውያን ኣካይም፣ ሕን-ሕነ ስዕራቶም ኣንጻርጸሮም እግሩ ክቐርጽዎ እዮም" ዚብል እዩ። ስድራይ ከኣ ካብዚ ተበጊሶም ሕክምና ገዲፎም ማይ ጨሎት ወሲዶምኒ። ይኹንምበር ዘምጽኣለይ ለውጢ ኣይነበረን። ሕቶ፣- ስለዚ ጠንቂ ናይዛ ክሳብ ሕጂ ሒዝኩምዎ ትጉዓዙ ዘለኹም ምርኩስ እዚኣ እያ።

• እወ። እቲ ዕላል ክቐጽለልካ። ሽዑ ብቃንዛን ጽምዋን ግዜ ምሕላፍ ኣብዩኒ፣ ቀትርን ለይትን ኣብ ንእዲ እዩ ዘሕልፎ ነይረ። መማህርተይ ንኣይ ከዘናግዑ ዝሓለፈኒ ትምህርቲ ከረድኡኒ ምሸት ምሸት ይመጹኒ ነይሮም። ብደገፍ መማህርተይን መምሃራነይን ድማ ካብ ትምህርቲ ኣይተረፍኩን። ማዕረጃም ቀጸለ። ድሕሪ ዓመትን ፈረቓን ግና ምርኩስ ሒዞ ትምህርተይ ቀጸለ። ድሮ ኣብቲ እዋንቲ ድሌትን ዝንባለን ሙዚቃ ኣዲሩኒ ኣሎ።

ሕቶ፣- ብኸመይ?

• ኣብቲ ዓዲ ውዒል ኮይነ ኣብ ንእዲ ደቂሰ ዘሕልፎ ዝነበርኩ እዋን፣ ብቃንዛን ጽምዋን ዓቕለይ እዩ ዝጸበኒ ነይሩ። ኣደይ ነቲ ጸገመይ ኣስተብሂላ'ያ መስለኒ፣ ፊውሲ ቃንዛን መዘናግዕን እንተ ኹነትኒ ኢላ፣ ንእሽቶ ክራር ኣስራሓ ሂባትኒ። ካብ ጽምዋ ተገላጊለ ቃንዛይ'ውን ክርስዖ ጀሚረ። ንእግራ- መገደይ ከኣ ዝተፈላለዩ መቐረት ድምጽታትን ቅኒታትን ክሓድረኒ ክኢሉ። ኣቦይ'ውን በዚ ተተባቢዑ ፋምፋም (ማውዝ ኦርጋን) ዝዚኡ ኣምጺኡለይ። ንኣኣ'ውን መሊኹያ።

ሕቶ፣- ካብ መኣስ ኢኹም በተን ዝመለኸኩምዎን ክራርን ፋምፋምን ጌርኩም ንሰባት ክተጸውቱ ጀሚርኩም?

• ከም ልሙድ ኣብቲ እዋንቲ ኣብ መዕጸዊ ቤት ትምህርቲ ተዋስኦን መዛሙርን ንወለድን ዕዱማትን ይቐርብ ነይሩ። ኣነ ኸኣ ብሓልዮት መምህራነይ ተተባቢዑ በተን ድሮ ዝመለኸኩዎን ክራርን ፋምፋምን ነቲ ተዋስኦን መዛሙርን የሰንዮ ነይረ። ድሕሪዚ ደረጃ ክፍለይ ወሲኽ ኣብ ቤ/ት ምድላው መምሃራን ኣትዮ ናብ ምምህርና ምስ ተመደብኩ፣ ኣብ ኣመሪካ ዝነበረ ዓቢ ሓወይ፣ ናይ ሙዚቃ ዝንባለይ ርእዮ፣ ኣብ ከባቢ 1956 ፊዛር ሞኒካ (ኣኮርድዮን) ሰዲዱለይ። ብሓገዝ ስድራ ቤተይ ድማ ድሮ ወናኒ ክራር፣ ፋምፋምን ፊዛር ሞኒካን ኮይነ። በዚ ድማ ብዝለዓለ ደረጃ ናብ ሞያ ስነ-ጥበብ ገጸይ ክዝንብል ጀሚረ። ዝያዳ ከማዕብሎ ዝጀመርኩ ግና ኣብ 1957-60 ዝነበረ እዋናት እዩ።

ሕቶ፣- ሽዑ ነቲ አንፈት ዝረኽቡሎምሉ ሞያ ስነ-ጥበብ ዝያዳ ንምምዕባል ኣብነት ዝኾኑኹም ስነ ጥበባውያን ነይሮምዶ?

• እወ፣ ኣቐዲሙ ግራዝማች ኣለማዮ ካሕሳይ (ወትሩ ሕጉስ) ኣብ መንደፊራ መምህር ኣብ ዝነበርኩሉ ግዜ ንተመሃሮን መምህራንን ብፊዛር ሞኒካ ጌሩ ናይ መድረኽ ድራማታት የስርሓና ነይሩ። ድሕሪኡ ኣብ መምህርና ደረጃ በጺሖ ናብ ኣስመራ ናብ ቤ/ጽ ክፍሊ ትምህርቲ ምስ ተመደብኩ፣ ኣለማዮ ካሕሳይ'ውን ብኣጋጣሚ ምሳይ ተመዲቡ። ነቲ ዝነበረኒ ዝንባለ ኸኣ ከማዕብሎ ተተባቢዐ። ኣነ ፈለግ ኣብ ቤ/ት ምድላው መምሃራን ኣብ ዝኣተኹሉ እዋን (1957) መም. ኣለማዮ ካሕሳይ ኣብ መንደፊራ ይምህር ነይሩ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ካብ መንደፊራ ናብ ኣስመራ እናተመለሰ ማሕበር ምምሕያሽ ሃገራዊ ልምዲ (ማ.ም.ሃ.ል) እትብሃል ማሕበር መስራቲ። ንኣይ ድማ ኣባል ከም ዝኸውን ጌሩ። ቁጽሪ ኣባላት ናይዚ ማሕበር 28 ይኸውን ነይሩ። ብዘይካዚ ኣለማዮ ቅድሚ (ማ.ም.ሃ.ል) ምምስራቲ ንሕና ተመሃሮ ከለና ምስ 18 ብጻቲ ብ1947 ማሕበር ተዋስኦ ደቀባት (ማ.ት.ደ) መስራቲ ነይሩ። ናይ መድረኽ ድራማታት ድማ የርኢ ነይሩ። ብወንዙይ ከኣ፣ ኣባል ማሕበር ምምሕያሽ ሃገራዊ ልምዲ ካብ ዝኸውን ኣትሒዞ ምስ ኣለማዮ ብምዃን ነቲ ሞያ ምሉእ ብምሉእ ክተሓሓዞ ጀሚረ። እንተኾነ (ማ.ም.ሃ.ል) ከምቲ ዝጀመረቶ ኣይቀጸለትን። ብሰንኪ ምፍራሳ ኸኣ ን ክልተ ዓመታት ዝኸውን ናይ መድረኽ ድራማታት ኣቋሪጹ ነይሩ።

ሕቶ፣- ሞያ ምምህርና ኸከመይ ቀጺልኩምዎ?

• ቅድሚ ማትኣ ምምስራታ፣ ዋሳኔ ኣብ ቤ/ጽ ክፍሊ ትምህርቲ እመደብ እምበር፣ ሽዑ ንሽዑ ስራሕ ኣይጀመርኩን። በቲ ዝነበረኒ ሞያ ኣድዮ ቪጅዋል ክሰልጥን ንኣርባዕተ ኣዋርሕ ናብ ኣዲስ ኣበባ ከይደ። በቲ ዝሰልጠንክዎ ሞያ ኸኣ፣ ኣብ ክፍሊ ትምህርቲ ብኣድዮ ቪጅዋል ስርሓይ ጀሚረ።

ሕቶ፣- በቲ እዋን'ቲ ስርሓት ኣድዮ ቪጅዋል እንታይ እንታይ የጠቓልል ነይሩ?

• በቲ እዋን'ቲ፣ ዕላማ ስራሓት ኣድዮ ቪጅዋል ኣብ ምፍራይ ቲቺንግ ኣይድን ትምህርታዊ ፖስተራትን ዙተኩረ እዩ ነይሩ። ኣብ 1964 ብዝነበረኒ ናይ ስእሊ ዝንባለ ተጠቂመ፣ ንጉስ ሃይለስላሴ ዝተዓዘብዎ ምርኢት ንተመሃሮ፣ መምህራንን ወለድን ኣብ ከተማ ምጽዋዕ ኣርእዩ። ብዘይካዚ ኣብ ከተማታትን ገጠራትን ዝርከባ ኣብያተ ትምህርቲ እናኸድና፣ ብናይ ሲነማ-መኪና ጌርና ትምህርታዊ ፊልምታትን ስላይድን ነቕርብ ኔርና። ብመሰረት ዝወጸ መደብ ድማ ነፍሲ ወከፍ ቤት ትምህርቲ ኣብ ዓመት ካብ ሓደ ክሳብ ክልተ ግዜ ትምህርታዊ ፊልምታት ትርኢ ነይራ። ብኸምዚ ኣገባብ ንሽዑዓተ ዓመታት ቀጺሉ። ብድሕሪኡ ግና ኣብ ከተማታት ጥራይ ተሓጺሩ ተሪፉ።

ሕቶ፣- ምስዚ ናይ ኣድዮ ቪጅዋል ስርሓት ዝተኣሳሰር ዝወሰድኩም ተወሳኺ ስልጠና ነይሩዶ?

• እወ። ቅድሚ ናብ ኣዲስ ኣበባ ብስራሕ ምቕያሪይ፣ ኣብ ዩኒቨርስቲ ኣስመራ ምሸታዊ ትምህርቲ እናተመሃርኩ፣ ኣብ 1971 ብ ኣሶሼት ኢን ኣርት ብዲፕሎማ ተመሪቐ። ከምኡ'ውን ኣብ ኣዲስ ኣበባ፣ ብ 1983፣ 1984ን 1986ን ብእንግሊዛውያንን ጀርመናውያንን ክኢላታት ብዓውዲ ማሰ-ሚድያ፣ ብሬድዮ ትራንዝሚሽን፣ ብቪዲዮን ሬድዮን ፕሮዳክሽን ዝተዋህበ ሞያዊ ስልጠና ቀሲመ።

ሕቶ፣- ሕራይ ናብ ኣመሰራርታ ማ.ት.አ. ክመልሰኩም፣ እሃ ማሕበር ክትምስረት ናይ ፈለማ ኣሳብ ዘንቀሉ መኑ-መንገድም?

• ስነ-ጥበባውያን ተወልደ ረዳን ትካቦ ወልደማርያምን እዮም። ኣሳቦም ፈለማ ንኣይን ንኣለማዮን ምስ ኣካፊሉና ሕራይ ኢልና ተቐቢልናዮም። በዚ ኸኣ ብ 18 ዝንባለ ዝነበሮም ሰባት ብነሓሰ 1961 ማሕበር ትያትር ኣስመራ (ማ.ት.አ) ተመስሪታ።

ሕቶ፣- ቅርጽን ኣቃውማን እታ ማሕበር ከመይ ነይሩ? • ነቲ ኣብቲ ማሕበር ዝነበረ ሞያዊ ዓቕሚ ከሰርሕ ዝኸእል ቅርጺ ነይሩ። እቲ ቅርጺ ኣብ መ-ዚቃ፣ ተዋሰኦ፣ መ-ዚቃዊ ድራማ፣ ኮሚዲ ዘተኮረ ነይሩ።

ሕቶ፣- ንስኹም ኣበዮናይ ክፍሊ ተመዲብኩም?

• ኣብ ርእሲ ቲ ከም መ-ዚቀኛ፣ ደራሲ ዜማን ግጥምን ኮይነ ምምዳቦይ፣ ዋና ጸሓፍን ተሓዝ ገንዘብን ናይቲ ማሕበር ውን ነይረ።

ካፕ. ፍሰሃዩ ለምለም